

Geurakan Atjèh Meurdéhka

Meudjeulih Geurakan Atjèh Meurdéhka Pusat

28ub Boh Kajèë 1443H

31ub Djanuari 2022M

Peukara : Peu-ingat Uroë Sjahid Tengku Tjhik di Tiro

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
السلام عليكم ورحمة الله وبركاته

Uroë njoë geutanjoë peu-ingat uroë sjahid Tengku Tjhik di Tiro Muhammad Saman bin Abdullah njang keu 131 thôn. Sidroë pahlawan Neugara Atjèh njang that kha, teugaih, bidjaksana dan`adé dalam pimpin prang. Gop njan geukeureubeuën peuë njang na bak droëgeuh keu Agama, Bansa dan Neugara Atjèh. Watèë peuneuphôn peu-ék prang, geupeubloë ka rap mandum hareuta geuh untuk biaja prang. Hana geu-ingat peukara pribadi meubatjut pih, keupeuténgan nasional Atjèh njang geupiké. Deungon seubab njan gop njan djeuët ta kheun seubagoë rôh dalam salah sidroë Pahlawan njang that kha njang na di Atjèh.

Bak phôn peu-ek prang, gop njan geubeudoh dari Tiro geudjak deungon geugiduëk guda njang geuseutot uléh bansa Atjèh njang meuseutia. Tiëp gampong njang geulinteuëng makén meutamah ureuëng seutia njang seutot. Watèë trok u Ibôih, Keumang Tandjong, disinan phôn geupijoh. Ureuëng makén meutamah ladju untuk djak seutot Tengku Tjhik di Tiro djak prang lawan peundjadjah Beulanda. Disinan keuh geudong dikeuë ureuëng ramè dan geukheun:

“Bahwasadjih, beuneuteupeuë uléh droëneuh mandum sjèëdara-sjèëdara ulon, di nanggroë Atjèh na peuët droë njang beuta-ingat, njang keuphôn nakeuh Teungku Hamzah Fansuri, gop njan ka lheuëh geupeugot peuë njang patôt geupeugot untuk peukeumang agama sutji dan peuglèh djiwa ummat Muhammad. Njang keudua, Teungku Sjèch Nuruddin Ar-Raniri, gop njan ka neupeugot untuk peubeutôi`itikeuët ummat dan ka neuwoë u hadhirat Ilahi Rabbuna. Njang keulhèë Teungku Sjèch Abdul Ra`uf (Teungku Sjiah Kuala) njang ka lheuëh peukeumang sjari`at Islam di bumoë Atjèh, gop njan ka geuwoë bak Allah tjit.

Djinoë njang keupeuët nakeuh njoë djih Muhammad Saman dari Tiro njang dong di keuë droëneuh mandum, keuneuk peubuët buët dan peurintah Rasul dan para Sahabat Nabi, keuneuk peutheun agama Allah dari mara bahaja njang meu-antjam, peuëkeuh droëneuh mandum

neuteurimong atau han? Meunjo droëneuh hana neuteurimong dan han neutém dalam buët sutji njoë minah dari bumoë Atjèh atau tièk dalam kruëng beudjeuët keu eumpeuën buja mangat bumoë Atjèh njoë bèk djipeukuto uléh djih. Meunjo droëneuh neutém djak keuh geutanjoë mandum ta djak dalam prang sabi djak let kaphe Beulanda njang ka djidjak peukuto bumoë Allah njang ka meureutoh thôn geuduëk uléh hamba Allah njang saleh-saleh.”

Peuneuphôn nibak buët rajek nakeuh beuna djama`ah. Djama`ah njang kong bèk na tjre-bre. Njan meunan keuh njang geumeukeusud dalam pidatô njan. Geupakat bansa Atjèh untuk djak muprang lawan musoh teuka njang ka djipeukuto bumoë Atjèh.

Njan nakeuh narit pidatô phôn nibak Tengku Tjhik di Tiro Muhammad Saman sebagoë Wali Neugara Atjèh njang phôn watèë keuneuk peu-ek prang lawan Beulanda. Saboh narit njang kong that peuneutoh seuhingga geumeumat narit njan sampoë sjahid geuh. Hana meubatjut pih na rasa gundah dalam peubuët buët sutji njoë untuk let peundjadjah di Neugara Atjèh. Seuhingga soë mantong njang hana tém malah geujuë tièk dalam kruëng mangat bèk na le ureuëng Atjèh njang teumakôt dalam let peundjadjah njang teuka.

Bak thôn 1942 Beulanda deungon malèë dan teumakôt djipluëng dari Atjèh dan hana djigisa le. Bak 18ub Desember 1948, Beulanda dji gisa keulai u dairah djadjahan laén lheuëh djiminah watèë djitamong Djeupang, njan meumakna Beulanda keudroë djih hana djiakui “indonesia-djawa” njan seubagoë saboh neugara. Keu Nanggroë Atjèh ka dji-akui seubagoë Neugara Atjèh njang meurdéhka dan hana djigisa lé. Seubab dji thèë bahwa endatu geutanjoë keumah peutheun meurdéhka deungon geutém muprang dan hana gadoh seumangat, hana teumakôt, hana wéh weuëh geuh untuk geumeumaté bak bila agama, bansa dan neugara Atjèh.

“Indonesia-djawa” njan hana malèë djih djigantoë peundjadjah Beulanda deungon djiboh nan baro dari Hindia-Beulanda keu “indonesia”. Djeuët ta kalon bukti-bukti njan deungon tjara djimeu-atô, undang-undang, peugot militer dan lé laén lom mandum djicopy dan paste atra peundjadjah keubah. Seubab djih tjit biëk lamiët Beulanda djimeulagak lagèë “tuan” djih, ka djidjak peugot geutanjoë seubagoë aneuk djadjahan djih deungon hana alasan sapeuë. Njang bangai-bangai ka djitém beudjeuët lamiët “djawa”. Geutanjoë njang bako-bako han ta tém djeuët keu lamiët “djawa” njan.

Meunjo geutanjoë mantong hana meurdéhka, hana djeuët keu tuan di tanoh droë-teuh, hana djeuët ta peugot peuneutoh pulitek njang kong bak tanoh endatu keubah njoë, njan meumakna geutanjoë mantong djeuët keu lamiët gop. Untuk keumah ta peubeudoh droë nibak lamiët njoë nakeuh deungon ta beudoh nibak tika eh, beumeusigra geutanjoë dong di ateuëh tanoh droëteuh. Han djeuët lé ta teurimong peurintah nibak musoh teuka. Tjok peuneutoh beumeuteuntèë untuk beudjeuët keu aneuk bansa njang meurdéhka. Peukara meurdéhka njoë hana pre, hana mudah bak ta teumeung, hana dji bri meunan-meunan mantong deungon hana osaha.

Uléh seubab njan maka geutanjoë ta peubeudoh keulai peurdjuangan endatu teuh njang ka rap meuseubèë dalam donja njoë. Tanggong djaweuëb geutanjoë untuk peugisa keulai buët rajek njoë. Geutanjoë ka ta peunjata droë Meudjeulih GAM Pusat untuk peunjata droëteuh mantong hana ta tém seumah “djawa” njan. Hana djeuët ta duëk di mijup djaroë “djawa”. Han djeuët ta meudahoh bak “djawa” njang gasiën njan. Njan peng grik njang dji djok keu ureuëng Atjèh

djinoë siat hana padum na sagai meunjo ta bandeng deungon peuë njang ka djikuëh dalam bumoë Atjèh. Allah geupeukaja bumoë Atjèh njan keu geutanjoë, kon keu bansa luwa teuka. Endatu geutanjoë meuprang meuplôh thôn peutheun tanoh njoë untuk keuneubah geutanjoë dan aneuk tjutjo geutanjoë akan ukeuë teuma. Ka dji tjok uléh djawa deungon hana djilakèë izin bak geutanjoë. Adak djilakèë izin pih hana djeuët ta bri, seubab njan hak geutanjoë dan aneuk tjutjo geutanjoë teuma.

Njan mandum akan keumah ta tjok keulai. Maka djih djak keuh geutanjoë mandum beusapeuë pakat dalam ta lét musoh teuka. Han djeuët peumijup keunoë keudeh lé. Ta meusaboh dalam seuëh peubibeuëh bansa nibak peundjadjah luwa teuka. Meunjo sabe geutanjoë ta peuleumah gah sabe bansa njoë han akan meusaboh. Meunjo geutanjoë sabe ta peubangai sabe aneuk nanggroë njan han akan sapeuë seuëh. Meunjo geutanjoë ta meukheun-kheun sabe keudroë-droë maka ka habeh watèë untuk ta peugot buët sia-sia njan. Han djeuët lé geutanjoë hana ta meusaboh.

Pakriban Tengku Tjhik di Tiro Muhammad Saman njang seubagoë Wali Neugara njang keu-I geupuga prang lawan musoh teuka bak watèë njan Beulanda. Njan pajah geutanjoë peu-ingat dan ta meureunoë keulai peurdjuangan gop njan. Geupeusaboh mandum ulèë-ulèë kawan dan bansa Atjèh geudjak prang lawan Beulanda. Meunan gop njan ka na pasokan, Beulanda ka pajah meusom dalam lini dalam kuta sagai. Han djidjeuët teubiët lé dari kuta djih. Seubab teumakôt djih keu endatu geutanjoë njang geupimpin uléh Tengku Tjhik di Tiro Muhammad Saman. Njan mandum seubab meusaboh endatu geutanjoë. Le that narit-narit Beulanda njang djipeugah peukara Atjèh njoë njang han keumah dji peuhantjo uléh awak njan. Seubab meusaboh bansa teuh.

Hudep Beusare, Maté Beusadjan,

Tengku Musanna Abdul Wahab di Tiro
Keutuha Meudjeulih GAM Pusat